

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Н. В. Сментина

“ ___ ” грудня 2019р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Розробка стратегії економічного розвитку Роздільнянської

ОТГ»

Виконавець:

студент центру заочної форми навчання

Кондратенко Владислав Андрійович

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Карпов Володимир Анатолійович

/підпис/

ОДЕСА – 2019

АНОТАЦІЯ

Кондратенко Владислав Андрійович, «Розробка стратегії економічного розвитку Роздільнянської ОТГ», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом», Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес розробки стратегії економічного розвитку Роздільнянської ОТГ.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти розробки стратегії розвитку громад: поняття стратегії розвитку територій та громад, нормативно-правові засади стратегічного планування в Україні на місцевому рівні, методичні підходи до формування стратегії розвитку ОТГ, основні елементи механізму її реалізації.

Проаналізовано економічний стан розвитку Роздільнянської ОТГ, виявлено основні тенденції розвитку, визначені сильні та слабкі сторони громади, можливості та загрози зовнішнього середовища.

Запропоновано стратегію розвитку Роздільнянської ОТГ, визначені стратегічні цілі соціально-економічного її розвитку, пріоритети, операційні завдання та плани, надані рекомендації щодо механізму реалізації стратегії.

Ключеві слова: стратегія, економічний розвиток, стратегічні цілі, завдання, пріоритети, механізм.

ANNOTATION

Kondratenko Vladislav Andrievich, «Amplification of economic development strategy of Rozdilna amalgamated territorial community», qualifying work for obtaining an educational master's degree in the specialty "Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges" under the master's degree program "Economics, Planning and Business Management"
Odessa National Economics University
Odessa, 2019

Master's qualification work consists of three sections. The object of research is the process of developing a strategy for the economic development of the Rosdilna OTG.

The theoretical aspects of development of the OTG development strategy are considered in the paper: the concept of the OTG development strategy, the legal and regulatory framework of strategic planning in Ukraine at the local level, methodical approaches to the development of the city's development strategy, the main elements of the mechanism for its implementation.

The economic development of the Rosdilna OTG is analyzed, the main tendencies of development are identified, the strengths and weaknesses of the OTG, the possibilities and threats of the environment are determined.

The strategy of development of the Rosdilna OTG is proposed, the strategic goals of the OTG social and economic development, priorities, operational objectives and plans are given, recommendations on the mechanism of strategy implementation are given.

Key words: strategy, economic development, strategic goals, tasks, priorities, mechanism.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ.....	6
1.1. Поняття стратегії економічного та соціального розвитку території	6
1.2. Методичні підходи до формування стратегії розвитку ОТГ. ...	12
1.3. Нормативно-правові засади стратегічного планування в Україні.....	23
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА УМОВ РОЗВИТКУ РОЗДІЛЬНЯНСЬКОЇ ГРОМАДИ	32
2.1. Основні тенденції соціально-економічного розвитку ОТГ.....	32
2.2. Стан рівня життя населення та соціальна інфраструктура громади.....	48
2.3. Характеристика конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку громади.....	50
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ	59
3.1. Стратегічні та операційні цілі соціально-економічного розвитку.....	59
3.2. Можливі сценарії розвитку громади.....	63
3.3. Механізми та процедури реалізації стратегії соціально-економічного розвитку Роздільнянської ОТГ.....	68
3.4. Цільові індикатори Стратегії економічного та соціального розвитку ОТГ.....	77
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ	92

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність впровадження системи стратегічного планування на рівні міст пов'язана з тим, що воно є визнаним у світовій практиці методом в системі управління, який дає можливість створювати умови і використовувати потенціал місцевої територіальної громади, консолідувати зусилля влади і населення для перспективного розвитку міста. Стратегічне планування дозволяє приймати обґрунтовані рішення з урахуванням стратегічних цілей розвитку міста.

Розробка механізмів регіонального розвитку в Україні в останні роки стають дуже затребуваними. Однак і в даний час, актуальними є пошуки моделі ефективного функціонування регіону та окремих громад. Це і визначило як тему роботи, так і необхідність розробки головного пріоритету стратегії економічного розвитку Роздільнянської ОТГ Одеської області.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми стратегічного планування розвитку територій розглядалися в наукових роботах як зарубіжних так і українських дослідників. Серед науковців насамперед слід виділити праці таких авторів, як: Р. Кемп, Е. Д. Блейкл, А.В. Єрмішина, В. В. Меркушов, Н. В. Сментина, М. В. [2], Степанов, Ю.К. Перський, Н.Я. Калюжнова, К. Кропанцев, Н. Кухарська, А. Воротнікова, В.Н. Парахіна, Жаліло Я. А. [1], Карпов В.А. [6,7,9,10] та ін.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідження теоретико-методологічних основ стратегічного планування на місцевому рівні, умови створення та розробка стратегії економічного та соціального розвитку Роздільнянської ОТГ до 2025 року.

Завдання роботи:

- дослідити поняття стратегії економічного розвитку громади та її змісту;
- охарактеризувати методичні підходи до формування стратегії розвитку ОТГ;
- визначити нормативно-правові засади стратегічного планування в Україні;
- оцінити стан рівня життя населення та соціальної інфраструктури громади;
- надати характеристику конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку громади;
- запропонувати пріоритети соціально-економічного розвитку Роздільнянської ОТГ;
- сформулювати стратегічні та операційні цілі соціально-економічного розвитку громади;
- розробити можливі сценарії розвитку громади;
- удосконалити механізми та процедури реалізації стратегії соціально-економічного розвитку Роздільнянської ОТГ;
- розрахувати цільові індикатори Стратегії економічного та соціального розвитку ОТГ.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти стратегічного планування на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження є процес розробки стратегії економічного розвитку Роздільнянської ОТГ.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ; теоретичною базою - положення сучасної економічної теорії, наукові праці українських і зарубіжних учених, присвячені проблемам стратегічного планування. У роботі застосовувались такі спеціальні методи: порівняння, системного аналізу – для уточнення та

теоретичного узагальнення, впорядкування понятійного апарату, логічного узагальнення, формування висновків; економіко-статистичний, індексний та порівняння; графічний; методи експертних оцінок, SWOT-аналіз та інші загальноприйняті методи.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і закордонних вчених з питань стратегічного планування місцевого розвитку, офіційні статистичні дані щодо соціальної та економічної ситуації у місті, нормативно-законодавчі акти зі стратегічного планування; аналітичні записки державних інститутів, матеріали Інтернет-джерел.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні положення аналітичної частини роботи викладені в статті Студентського вісника ФЕУП «Діагностика початкових умов створення та стратегія розвитку Розльнянської ОТГ».

ВИСНОВКИ

Проведенедослідження дозволило зробитивисновки, основні з якихтакі:

1. Сполучною ланкою між цілями розвитку громади і існуючими проблемами виступає стратегія. Під стратегією розвитку міста необхідно розуміти систему дій та рішень органів місцевого самоврядування, представників громадськості, бізнесу стосовно вибору, розробки та реалізації стратегії.

2. Нормативно-правове поле, що стосується розробки стратегії в Україні ще не сформована остаточно, а лише перебуває на стадії свого формування, адже залишається безліч питань, які вимагають свого законодавчого унормування.

3. Розробка стратегії розвитку ОТГ передбачає проходження послідовно таких трьох фаз: ухвалення рішення про необхідність розробки плану, стратегічної фази, в якій остаточно визначаються цілі розвитку на певний період, їх виконавці і партнери, розробляється стратегія розвитку, визначаються завдання і результати для кожного з акторів, засоби і методи комунікації, контролю тощо та фази реалізації, на якій реалізується певна стратегія розвитку.

4. Роздільнянська ОТГ буде створена в 2019 році. З метою об'єднання населених пунктів ініціативною групою було прийнято рішення про підготовку стратегії розвитку створюваної громади.

5. Адміністративним центром об'єднаної територіальної громади є місто Роздільна. Роздільна – місто в Україні у західній частині Причорноморської низовини, районний центр Роздільнянського району Одеської області.

6. ОТГ розташоване в Роздільнянському районі Одеської області. Район розташований за 70 км північно-західніше від міста Одеси.

Роздільна підноситься над рівнем моря приблизно на 250 м. Місто розташоване в правобережній провінції підзони північного степу природної зони степу. Основний тип ґрунту - чорнозем звичайний.

7. У другому розділі був проведений аналіз готовності сільських рад до асоціацій в ОТГ і проаналізовано динаміку соціально-економічного розвитку громади. Роздільна є невеликим центром промисловості в Одеській області. Тут представлені легка і харчова промисловість, а також машинобудування.

На території громади функціонують сільськогосподарські підприємства, підприємства торгівлі, громадського харчування, побуту, послуг у сфері транспортних перевезень.

8. У роботі був проведений СВОТ- аналіз діяльності ОТГ. Зведені результати проведеного нами аналізу сильних і слабких сторін діяльності Роздільнянської ОТГ ґрунтувалися на результатах аналізу впливу внутрішніх та зовнішніх чинників формування напрямків діяльності ОТГ.

Підсумки SWOT-аналізу Роздільнянської ОТГ дозволили розробити рекомендації з підтримки сильних сторін на основі посилення можливостей ОТГ, зменшення впливу слабких сторін і зниження впливу виявлених загроз а також дало можливість визначити наступні пріоритети розвитку ОТГ:

1. Розвиток сучасної транспортно-логістичної інфраструктури ОТГ.
2. Підтримка МСП та залучення інвестицій у реальний сектор економіки громади.
3. Благоустрій та висока енергоефективність .
4. Соціальний захист та безпечні умови життєдіяльності мешканців громади.
5. Культурно-освітнянські послуги та розвиток туризму ОТГ.

8. Аналіз готовності сільських рад до об'єднання в Роздільнянський ОТГ безумовно привів до спільного висновку про згоду на формування громади. Нами була проведена певна робота по

формуванню спільного бачення і місії нової громади. Спільно з робочою групою були сформульовані наступні формулювання цих понять:

Бачення: забезпечення гармонійного та комплексного розвитку громади.

Місія: об'єднуючи людей досягти добробуту та соціального захисту.

9. Аргументація на користь вищенаведеної мети розвитку громади нескладна, але вельми логічна: лише шляхом змін та успішних дій можна покращити життя людей.

10. Досягнення поставлених цілей у вирішенні завдань пріоритетних напрямів розвитку Роздільнянської ОТГ можливі різними шляхами її реалізації. Нами були розроблені три сценарії: песимістичний, реалістичний, оптимістичний. Для кожного сценарію були визначені особливості та індикатори розвитку. Інерційний сценарій розвитку ОТГ передбачає використання наявного потенціалу території з урахуванням незначного зростання, що відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни на 2-3% у рік (для ОТГ – ВРП).

Реалістичний (мобілізаційний) сценарій передбачає використання зростаючого потенціалу території, з урахуванням росту, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни в 5-6% на рік (для ОТГ – ВРП).

Сутність інноваційного сценарію розвитку буде полягати:

- в економічній спеціалізації території (інноваційно-транспортної, рекреаційної, агропромислової, сервісної);
- в активному проникненні на вітчизняні, регіональні та європейські ринки.

Такий сценарій передбачає використання різко зростаючого потенціалу території з урахуванням зростання, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни в 9-10% на рік (для ОТГ – ВРП).

11. Відповідно до сценаріїв, основних операційних цілей, завдань і проектів були визначені етапи реалізації стратегії: перший етап - 2020-2021 рр. - Збалансована стабілізація та підготовка стартапів; другий етап – 2022-2023 рр. - Динамічний підйом інвестиційної діяльності; третій етап - 2024-2025 рр. - Інноваційний розвиток реального сектору економіки та соціальної сфери громади.

12. У відповідності етапів стратегії реалізується послідовне досягнення поставлених цілей пріоритетних напрямків і запланованих рівнів індикативних показників. Цільовими індикаторами Стратегії економічного та соціального розвитку Роздільнянської ОТГ визначені певні показники, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності міста. Початкове значення кожного індикатора зазначено на 2019 рік. Індикатори згруповані за пріоритетними напрямками розвитку ОТГ. В основі більшості наведених індикаторів лежать методики державних органів статистики, частина індикаторів складалась за рекомендаціями фахівців цільових робочих груп. Поетапні порогові значення індикаторів у 2025 році були визначені на основі вивчення динаміки відповідних показників експертів.

Список використаних джерел

1. Крысин Л. П. Толковый словарь иностранных слов / Л. П. Крысин. М. : Эксмо. 2008. 944 с.
2. Берегой Т. А. Агентство регіонального розвитку як механізм управління розвитком регіону на засадах демократичного врядування, дис. ... кандидата наук з держ. управління: 25.00.02/ Берегой Тетяна Анатоліївна. – Одеса. 2008. 250 с.
3. Єрохін С. А. Основні засади формування стратегій соціально-економічного розвитку України / С. А. Єрохін. Актуальні проблеми економіки. 2004. № 12. С. 18-19
4. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я. А. Жаліло. К. : НІСД. 2009. 336 с.
5. Лаврів Л. А. Оцінювання методичного забезпечення стратегічного планування в Україні / Л. А. Лаврів. Наука молода. 2008 р. № 9. С. 39-42
6. Толковый словарь / [ред. д.э.н. Осадчая И. М]. М. : ИНФРАМ. Издательство “Весь Мир”. 2000. 846 с.
7. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. М. : ИНФРА-М. 1999. 479 с.
8. Ансофф И. Стратегическое управление: пер. с англ. / И. Ансофф. М.: Экономика. 1999. 520 с.
9. Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов: пер. с англ. / М. Портер. – М.: Альбина Бизнес Бук. 2012. 454 с.
10. Минцберг Г. Стратегический процесс: пер. с англ. / Г. Минцберг, Д. Б. Куинн, С. Гошал; под. ред. Ю. Н. Каптуревского. –

СПб.: Питер. 2011. 688 с.

11. Карлофф Б. Деловая стратегия: концепции, содержание, символы: пер. с англ. / Б. Карлофф. – М.: Экономика. 2001. 239 с.

12. Винокуров В.А. Организация стратегического управления на предприятии. / В.А. Винокуров. – М.: Центр экономики и маркетинга. 2006. 458 с.

13. Старовойтов М.К. Современная российская корпорация (организация, опыт, проблемы) / М.К. Старовойтов. – М.: Наука. 2001. 312 с.

14. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник / З.Є. Шерш-ньова. – К.: КНЕУ. 2009. 699 с.

15. Уткин Э.А. Финансовое управление / Э.А. Уткин. – М.: Тандем. 2007. 207 с.

16. Туленков Н. Ключевые позиции стратегического менеджмента в организации / Н. Туленков // Проблемы теории и практики управления. 1997. № 4. С. 104-109.

17. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М. 2010. 312 с.

18. Берданова О. В. Стратегічне планування: навчальний посібник / О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, В. В. Тертичка. – Л.: ЗУКЦ. 2008. 138 с.

19. Козлова Л. В. Науково-методичні підходи щодо підвищення ефективності управління соціально-економічним розвитком регіону, дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.05 / Людмила Вікторівна Козлова. – Донецьк, 2013. – 218 с.

20. Брусак Р. Л. Стратегічне планування в управлінні розвитком території: електронний посібник / Р. Л. Брусак. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 173 с.

21. Комплексна стратегія розвитку Львова 2012-2025 [Електронний ресурс]. Львівська міська рада. 114 с. Режим доступу:

http://www.city-institute.org/images/stories/files/strategy_last.pdf.

22. Варламова Т.П. Большаяэкономическаяэнциклопедия. – М.: Изд-во «Эксмо». 2008. – 816 с.

23. Хацер М. В. Стратегія розвитку підприємства в умовах нестабільності економіки держави / М. В. Хацер. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2014. № 3. С. 109-112.

24. Герасимчук З. В. Стратегічне управління сталим розвитком м. Луцька: проблеми та перспективи / З. В. Герасимчук, О. В. Середа. Економічні науки. Серія : Регіональна економіка. 2014. Вип. 11. С. 60-74.

25. Аверкина М. Ф. Стратегічне управління стійким розвитком міста / М. Ф. Аверкина. Економічний форум. 2014. №1. С.90-93.

26. Сментина Н. В. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку на мезорівні: теорія, методологія, практика : монографія / Н. В. Сментина. – Одеса : Атлант. 2015. 365 с.

27. Федяй Н. О. Правове поле стратегічного управління регіональним розвитком в Україні / Н. О. Федяй. Економіка і прогнозування. 2012. № 4. С. 54-62.

28. Кизим Н. А. Практика составления и проблемыреализациистратегииразвитияУкраины и еерегионов / Н. А. Кизим, Ш. А. Омаров. – Проблемы економіки. 2010. № 4. С. 13-21.

29. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України № 1602-III від 23 березня 2000 р. Відомості ВРУ. 2000. № 25. с.195.

30. Концепція вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 504-р. від 4 жовтня 2006 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uazakon.com>.

31. Порядок розроблення, проведення моніторингу та оцінки

реалізації регіональних стратегій розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України № 1186 від 16 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

32. Про державне стратегічне планування : проект Закону № 9407 від 15 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

33. Лаврів Л. А. Стратегічне планування у системі управління національним господарством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством” / Л. А. Лаврів. – Тернопіль. 2008. 20 с.

34. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку : Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України № 224 від 29 липня 2002 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

35. Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів : Постанова Кабінету Міністрів України № 932 від 11 листопада 2015 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п>

36. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації : наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 31.03.2016 № 79 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16/para13#n13>

37. Hickling A. Managing Decisions: The Strategic Choice Approach / A. Hickling. – Rugby: MANTEC Publications. 2005. 483 с.

38. Шевцова А. О. Креативні стратегії розвитку міст: сутність

поняття та підходи до його розуміння / А. О. Шевцова // Український географічний журнал. 2014 . № 2 . С. 39-43.

39. Хвищун Н. В. Підходи до формування та оцінки ефективності стратегії міста / Н. В. Хвищун. Механізм регулювання економіки. 2012. № 1. С. 175-181.

40. Стратегічне планування як інструмент місцевого розвитку : матеріали міжнар. семінару "Майбутнє Чернігова: чи можливе залучення інвестицій та приваблення підприємств, населення і туристів до Чернігова та Чернігівського регіону?" [Андрєєва Г. П. та ін. ; редкол.: В. М. Бойко, Л. А. Чабак], - Чернігів : Сівер. центр післядиплом. Освіт. 2013. 99 с.

41. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року. - О. : ТЕС. 2013. 79 с.

42. Програма соціально-економічного розвитку міста Чорноморська на 2017 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cmr.gov.ua/prozora/documents/>

43. Про місто // Офіційний Веб-портал м. Чорноморська [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.04868.com.ua>

44. Інвестиційний паспорт міста // Офіційний Веб-портал м. Чорноморськ Одеської області. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://chornomorsk.info/>

45. Харченко. К. В. Муниципальное стратегическое планирование: от теории к технологии: учеб. пособие. Белгород: Обл. типография. 2009. 304 с.

46. Хомич Л.В. Стратегія регіонального розвитку і планування території / Л.В. Хомич. Стратегічні пріоритети. №4 (5). 2007. с.142-149.

47. История города Раздельная. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rozdilna.info/index.php/2010-12-28-11-41-01/2011-04-19-07-12-42/315-2010-12-20-11-48-05>

48. Статистичний збірник «Чисельність населення Одеської області» . [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
49. Р.І. Шевченко-Перепьолкіна Н.Й. Басюркіна, С.А. Горбаченко, В.А. Карпов. Проектний аналіз: навчальний посібник. – К.: Кодор. 2019. 340с.
50. Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу: монография в 4 т. / [под ред. В. И. Дубницкого, И. П. Булеева]. Донецк: Институт экономики промышленности; Донецкий экономико-гуманитарный институт НАН Украины. т. 2. 2011. 532 с.
51. Чухно А. Актуальные проблемы стратегии экономического и социального развития на современном этапе / А. Чухно // Экономика Украины. 2004. № 4. С.15–23.
52. Ходжаян А. О. Методологічні засади формування державної стратегії післякризового розвитку економіки України / А. О. Ходжаян. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Випуск 35: У трьох частинах / Ч. 3. Т. 2. Черкаси : ЧДТУ. 2013 . С. 11 –16.
53. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: [навч.-метод. посіб.] / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська, Ю. М. Ратушний. К.: КНЕУ. 2001. 232 с.
54. Журавин Д. П. Формирование механизма реализации муниципальной стратегии. / Д. П. Журавин. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://journal.vscs.ac.ru/php/jou/28/art28_05.pfp.
55. Ускова Т. В. Управление устойчивым развитием региона: монография / Т. В. Ускова. – Вологда : ИСЭРТ РАН. 2009. 355 с.